

SAMOUPRAVNO - PRAVNI ASPEKTI INVENTIVNE DJELATNOSTI U ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG RADA

U radu se razmatra reguliranje inventivne djelatnosti u pravnim propisima jugoslavenskog pravnog poretka. U vezi s tim utvrđuju se ovlaštenja u zakonskim propisima za samoupravno uređivanje inventivne djelatnosti u organizacijama udruženog rada. Dokazuju se široka ovlaštenja, prava i dužnosti za uređivanje inventivne djelatnosti samoupravnim općim aktima organizacija udruženog rada. Utvrđuje se tematika iz područja inventivne djelatnosti za sadržaje samoupravnih sporazuma o udruživanju, statuta i, posebno, pravilnika o inventivnoj djelatnosti u organizacijama udruženog rada.

1. UVOD

Pronalazaštvo, novatorstvo i racionalizatorstvo, kao inventivna djelatnost, bitan su činilac razvoja proizvodnih snaga svake privrede u svijetu. Za stimuliranje inventivne djelatnosti usmjeravaju se velike umne i materijalne snage mnogih zemalja u svijetu.

U nas je značaj inventivne djelatnosti u razvoju socijalističke privrede definiran 1948. godine donošenjem Zakona o pronalascima i tehničkim unapredjenjima. Boris Kidrič, obrazlažući taj zakon, istakao je dva principa koji su značajni za razvoj inventivne djelatnosti i u našem suvremenom društveno-ekonomskom životu. Prvo, bez stalne inovatorske djelatnosti nema ekonomskog i društvenog razvoja, s obzirom na zakonitosti suvremene ekonomije prema kojoj su inovacije sastavni dio proizvodnog procesa. Drugo, u socijalističkom društvu organiziranje i svjesno podsticanje svih vidova tehničkih inovacija mora biti zadatak cijelog društva, pogotovo radničke klase kako bi mogla ići ukorak s razvojem svjetske tehnologije i stalno poboljšavati sredstva za proizvodnju. 1) Ovaj zakon, kazao je u obrazloženju Boris Kidrič,

1) *Skupina autora, Inventivna djelatnost u udruženom radu, Radnička štampa, Beograd, 1976, str. 9.*

treba da bude nova i posljednja opomena za otklanjanje niza nepravilnosti, nedostataka i grešaka u organizaciji i zaštiti pronalazaštva u našoj praksi. Iz niza nedostataka i slabosti odmah se mora iskorijeniti sve ono što se ispoljava u nedovoljnoj brizi naših ustanova i rukovodstava za osiguravanje povoljnijih uvjeta za razvoj pronalazaštva ili se ogleđa u birokratskom odnosu prema pronalascima, naročito novatorima i racionalizatorima.

Od toga vremena do danas promijenjeno je u nas više pravnih poredaka koji se odnose na inventivnu djelatnost. Sve te promjene, nema sumnje, imale su za cilj da usmjeravaju i podstiču inventivnu djelatnost u skladu s potrebama samoupravnog društveno-ekonomskog razvoja naše zemlje. 2)

Današnje društveno-ekonomsko stanje u našoj zemlji ukazuje na potrebu da se, nakon više od tri desetljeća od početka pravnog uređivanja i uspostavljanja principa na kojima se mora razvijati inventivni rad u korištenju društvenih sredstava rada, realno i stručno analizira ono što je dostignuto na tom području. U radnim sredinama, gdje se njeguje inventivna djelatnost s ciljem da se valorizira postojeći samoupravno-pravni poredak, a gdje nije inventivna djelatnost došla do izražaja, treba da se uspostave odnosi u kojima će oživjeti inventivna djelatnost.

2) Zakon o pronalascima i tehničkim usavršavanjima, iz 1948. godine, tretirao je inventivnu djelatnost kao integralni dio administrativnog privrednog sistema. Zakon o patentima i tehničkim unapredjenjima, iz 1960. godine, Zakon o uzorcima i modelima, iz 1961. godine, i Zakon o robnim i uslužnim žigovima, iz 1961. godine, uključili su inventivnu djelatnost u samoupravni društveno-ekonomski sistem, u kojem su privredne organizacije bile nosioci odredjene samostalnosti privredjivanja. Zakon o zaštiti izuma, tehničkih unapredjenja i znakova razlikovanja, iz 1981. godine, usmjeren je na poticanje inventivne djelatnosti u korist proširenja materijalne osnove udruženog rada, uključivanja u međunarodnu podjelu rada na području tehnološkog stvaralaštva, primjenu izuma u proizvodnji, zaštitu proizvođača i potrošača na jedinstvenom jugoslavenskom tržištu te zaštitu i unapredjenje čovjekove okoline.

Naime, u našem društvu postoji mišljenje da se u praksi udruženog rada nedovoljno realizira društveno-pravna koncepcija i uloga inventivne djelatnosti u samoupravnom društveno-ekonomskom razvoju, a osobito u vezi s procesom društveno-ekonomske stabilizacije.

U Polaznim osnovama dugoročnog programa ekonomske stabilizacije kaže se da je zbog nepostojanja vlastite strategije tehnološkog razvoja, izostajanja adekvatnijeg razvoja domaće znanosti i tehnologije i oplemenjivanja i daljnjeg razvoja prenesene tehnologije, jedan dio naših proizvođača došao u zavisnost od inozemnih, po pravilu transnacionalnih kompanija koje su, preko svojih licencnih partnera u zemlji, nastojale izvršiti međusobnu podjelu našega društva.

2. INVENTIVNA DJELATNOST U SUVREMENOM JUGOSLAVENSKOM PRAVNOM PORETKU

2.1. Uredjenost inventivne djelatnosti u pravnim propisima

Važeći pravni poredak u nas svestrano je regulirao inventivnu djelatnost, ugradjujući je u nepovredivu osnovu čovjekova položaja i njegove uloge u procesu oslobodjenja rada, dakle, novih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa. Značajno je da osnovni principi razvoja i zaštite inventivne djelatnosti proizlaze iz sadržaja našeg ustavnog sistema, kao npr.:

- oslobodjenje rada kao svladavanje historijski uvjetovanih društveno-ekonomskih nejednakosti i zavisnosti ljudi u radu osigurava se, izmedju ostalog, i svestranim razvojem proizvodnih snaga, podizanjem proizvodnosti rada, razvijanjem i primjenjivanjem znanosti i tehnike, 3)
- radi unapredjivanja uvjeta svojeg života i rada, kao i povećanje proizvodnosti svojeg i ukupnog društvenog rada, radnici i radni ljudi u svojim organizacijama i zajednicama, oslanjajući se na znanstvena saznanja i na njima utemeljene ocjene razvojnih mogućnosti, planiranjem svoga rada i razvoja uskladjuju odnose u društvu-oj reprodukciji te usmjeravaju razvoj društvene proizvodnje i drugih društvenih djelatnosti sa svojom, na samoupravnoj osnovi utvrdjenim, zajedničkim interesima i ciljevima, 4)
- socijalistička zajednica osigurava slobodu stvaralaštva i stvara uvjete za razvoj i unapredjivanje obrazovanja, znanstvenog, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva kako bi što uspješnije služili podizanju stvaralačkih sposobnosti radnih ljudi, unapredjivanju socijalističkih društvenih odnosa i svestranom razvoju slobode i humanizacije ličnosti, 5)
- radni ljudi i građani - neposredno i preko svojih organizacija i zajednica - pozvani su da cjelokupnom svojom djelatnošću proširuju i jačaju materijalnu osnovu društva i života pojedinaca razvijanjem proizvodnih snaga, podizanjem proizvodnosti rada i stalnim unapredjivanjem socijalističkih samoupravnih odnosa, te da stvaraju uvjete u kojima će se savladavati društveno-ekonomske razlike izmedju umnog i fizičkog rada i u kojima će ljudski rad postajati sve potpunije očitovanje stvaralaštva i ljudske ličnosti, 6)
- radnik ne može izgubiti svojstvo radnika u udruženom radu ako zbog tehnoloških ili drugih unapredjenja kojima se doprinosi povećanju proizvodnosti rada i većem uspjehu organizacije prestane potreba za njegovim radom u organizaciji udruženog rada, 7)

3) Ustav SFRJ, Osnovna načela II/3.

4) Ustav SFRJ, Osnovna načela III/18.

5) Ustav SFRJ, Osnovna načela V/2.

6) Ustav SFRJ, Osnovna načela IX/2.

7) Ustav SFRJ, čl. 32/4.

- stvaraoci znanstvenih i umjetničkih djela, znanstvenih otkrića i tehničkih izuma imaju moralna i materijalna prava na svoja ostvarenja, ali ta prava ne mogu iskoristavati protivno interesima društva da se nova znanstvena dostignuća i tehnički izumi primjenjuju; opseg, trajanje, ograničenje, prestanak i zaštita prava stvaraoca na svoja ostvarenja te prava organizacija udruženog rada (OUR) u kojima su ta ostvarenja stvorena kao rezultat udruživanja rada i sredstava određuju se zakonom, 8)

Polazeći od ovih ustavnih principa Zakon o udruženom radu (ZUR) utvrdio je položaj i ulogu inventivnog rada u sistemu organiziranog samoupravnog udruženog rada.

Tako je inventivna djelatnost ugradjena u društveno-ekonomske odnose radnika u udruženom radu. U tom smislu ZUR utvrđuje:

- radnici osiguravaju stalno povećanje dohotka razvijanjem svoje radne sposobnosti i znanja, unapređivanjem organizacije rada, primjenom znanstvenih, tehničkih i tehnoloških dostignuća, svrsishodnim i racionalnim korištenjem prirodnih uvjeta rada, razvijanjem inicijativa u radu; potpunijom upotrebom proizvodnih i drugih radnih kapaciteta i uštedama u materijalu, sirovinama i energiji, uspješnijim korištenjem i privredjivanjem sredstvima; prilagodjivanjem zahtjevima domaćeg i stranog tržišta u pogledu opsega, vrste i kvalitete proizvoda i usluga, 9)
- materijalne troškove, između ostalog, čine i izdaci za znanstvenoistraživački rad koji se obavlja u okviru procesa rada i za tekuće potrebe stručnog obrazovanja, 10)
- amortizacijom se nadoknadjuje i vrijednost sredstava za inovacije i druga trajnija unapređenja uvjeta rada i proizvodnje, a stope amortizacije radnici utvrđuju i zavisno od uvjeta korištenja tih sredstava i dostignutoga znanstvenog i tehničkog razvoja te tehnološkog napretka, 11)

8) Ustav SFRJ, član 169.

9) ZUR, član 46/1.

10) ZUR, član 105.

11) ZUR, član 106.

- doprinos radnika u radu utvrđuje se i zavisno od povećanja dohotka ostvarenog organizacijom rada, rekonstrukcijom, modernizacijom i drugim tehničkim unapredjenjem, primjenom znanstvenih, tehničkih i tehnoloških dostignuća te stručnih iskustava u procesu rada, 12)
- radnik koji inovacijom, racionalizacijom ili drugim oblikom stvaralaštva u radu društvenim sredstvima doprinese povećanju dohotka osnovne organizacije udruženog rada (OOUR) ima pravo na posebnu naknadu u tom OOUR-u, pod uvjetima utvrđenim samoupravnim općim aktom u skladu sa zakonom, 13)

Zatim, inventivna djelatnost je ugrađena u područje reguliranih međusobnih radnih odnosa radnika u udruženom radu. U tom smislu ZUR utvrđuje:

- samoupravnim sporazumom o udruživanju u radnu odnosno složenu organizaciju udruženog rada utvrđuje se pravo radnika da, kad prestane potreba da radi u OOUR-u zbog tehničkih i tehnoloških unapredjenja, prijedje na rad u drugi OOUR u sastavu iste ili druge radne organizacije ili radne zajednice, prema njegovoj radnoj sposobnosti stečenoj radom, 14)
- radnici udružuju, u skladu sa zakonom i samoupravnim sporazumom, iz dohotka, odnosno čistog dohotka OOUR-a i svoga osobnog dohotka sredstva radi uzajamnog osiguravanja svoje socijalne i materijalne sigurnosti kad zbog tehničkih i tehnoloških unapredjenja prestane potreba da rade u OOUR-u i radi stručnog osposobljavanja za rad prema potrebama tehnoloških i drugih unapredjenja, odnosno radi osiguranja materijalne i socijalne sigurnosti do zasnivanja radnog odnosa s radnicima u drugom OOUR-u, 15)

Mjesto inventivne djelatnosti utvrđeno je i u području upravljanja društvenim sredstvima, Tako ZUR odredjuje da se materijalna prava koja su društvena sredstva u društvenoj pravnoj osobi (pravo na patent, potraživanja i dr.) štite u slučaju njihove povrede pod uvjetima i na način utvrđen zakonom, 16)

12) ZUR, član 129/4,

13) ZUR, član 130,

14) ZUR, član 177/5

15) ZUR, član 333

16) ZUR, član 274.

U području samoupravnog organiziranja udruženog rada ZUR određuje da prava i obveze prema trećim osobama koja se odnose na patente, licence i druga prava i obveze u pogledu osnovnih i obrtnih sredstava preuzima OOUR u kojem su ta sredstva raspoređena. 17)

U reguliranju poslovne tajne ZUR određuje da se poslovnim tajnom ne mogu proglasiti isprave i podaci koji su značajni za ostvarivanje međusobnih odnosa u poslovnom povezivanju OOUR-a ni tehničko unapredjenje ili registrirana inovacija koja doprinosi općem društvenom napretku. 18)

Sve to pokazuje da je ZUR formulirao određeni položaj i ulogu inventivne djelatnosti u svakom segmentu sistema samoupravnog udruženog rada. Inventivna djelatnost označena je kao bitan faktor razvoja samoupravnog udruženog rada i novih društveno-ekonomskih odnosa u društvenoj podjeli rada našeg samoupravnog društva.

U skladu sa ZUR-om kao sistemskim zakonom, a u cilju potpunijeg reguliranja organizacije, razvoja i zaštite inventivne djelatnosti, doneseno je više zakonskih i drugih propisa koji se u cjelini ili djelomično odnose na inventivnu djelatnost. Uglavnom, tu spadaju osobito:

- Zakon o zaštiti izuma, tehničkih unapredjenja i znakova razlikovanja (Službeni list SFRJ, br. 34/81), 19)
- Zakon o dugoročnoj proizvodnoj kooperaciji, poslovno-tehničkoj suradnji i pribavljanju i ustupanju materijalnih prava na tehnologiju između OOUR-a i stranih osoba (Službeni list SFRJ, broj 30/83),
- Zakon o standardizaciji (Službeni list SFRJ, broj 38/77, 11/80),
- Zakon o osnovama poslovanja OOUR-a u području prometa robe i usluga u prometu robe i o sistemu mjera kojima se sprečava narušavanje jedinstva jugoslavenskog tržišta u tome području (Službeni list SFRJ, broj 43/76, 23/79, 54/81),

17) ZUR, član 333.

18) ZUR, član 440/3.

19) U vezi s ovim Zakonom valja imati u vidu Konvenciju Pariške unije za zaštitu industrijskog vlasništva (Sl. list SFRJ - Međunarodni ugovori i sporazumi, br. 6/65).

- Zakon o prometu roba i usluga s inozemstvom (Službeni list SFRJ, broj 52/82).
- Zakon o Prvomajskoj nagradi rada (za poticanje tehničkih unapredjenja), Službeni list SFRJ, br. 21/74,
- Društveni dogovor o poticanju i vrednovanju stvaralaštva (Službeni list SFRJ, br. 31/77),
- Društveni dogovor o poticanju, razvoju i vrednovanju inventivnog rada i drugih vrsta stvaralaštva u SR Hrvatskoj (Narodne novine SRH, br. 2/82).
- Dogovor o uskladjivanju mjera porezne politike radi poticanja razvoja znanstvenoistraživačkog rada, pronalazaštva i tehničkih unapredjenja (Službeni list SFRJ, br. 56/76),
- Društveni dogovor o načinu i oblicima suradnje u utvrđivanju opće politike standardizacije i unapredjivanju kvalitete proizvoda, radova i usluga (Službeni list SFRJ, br. 11/83),

Radi se, nema sumnje, o svestranom i sistemskom reguliranju razvoja i zaštite inventivne djelatnosti. Zakonskim propisima regulirana je priroda, razvoj i zaštita inventivne djelatnosti u samoupravnom društveno-ekonomskom sistemu, u skladu s Ustavom i ZUR-om. Društvenim dogovorima najodgovorniji društveni subjekti utvrdili su opću politiku inventivne djelatnosti te okvire i granice za samoupravno uređivanje inventivne djelatnosti u sistemu samoupravnog udruženog rada. U pravilu, zakonskim propisima definirana je inventivna djelatnost u užem smislu, a društvenim dogovorima u širem smislu.

Inventivna djelatnost u užem smislu smatra se izumiteljstvo, tehnička unapredjenja, uvodjenje novih proizvoda i proizvodnih procesa, korisni prijedlozi i znakovi razlikovanja, kao i ostale aktivnosti kojima se ostvaruju vlastita tehničko-tehnološka organizacijska i ekonomska rješenja u privredi i društvenim djelatnostima, što rezultira racionalnijim poslovanjem i rastom dohotka, unapredjenjem ukupne uspješnosti rada, povećanjem društvenog i osobnog standarda i drugim korisnim učincima.

Osim osnovnih načela na kojima se zasniva razvoj i zaštita inventivne djelatnosti, zakonskim propisima 20) je utvrđeno:

20) *Osobito Zakonom o zaštiti izuma, tehničkih unapredjenja i znakova razlikovanja.*

- vrste prava kojima se štite izumi i znakovi razlikovanja,
- sadržaj prava kojima se štite izumi i znakovi razlikovanja,
- samoupravno uređivanje prava na upotrebu izuma stvorenih u udruženom radu,
- postupak za priznanje prava kojima se štite izumi i znakovi razlikovanja,
- poništaj patenta i žiga,
- proglašavanje ništavim rješenja o priznanju prava kojima se štite izumi i znakovi razlikovanja,
- sudska zaštita prava kojima se štite izumi i znakovi razlikovanja,
- prenošenje prava i ustupanje upotrebe prava kojima se štite izumi i znakovi razlikovanja,
- izumi i novi oblici tijela, slike ili crteži stvoreni u udruženom radu,
- tehničko unapredjenje i njegovo uređivanje u organizacijama udruženog rada.

Značajno je konstatirati da su osnovni ciljevi zakonskog reguliranja inventivne djelatnosti: 1) poticanje stvaralaštva kojim se razvija suvremena domaća tehnologija, povećava proizvodnost društvenog rada, poboljšava kvaliteta proizvoda i usluga te proširuje materijalna osnova udruženog rada; 2) stvaranje uvjeta za proširivanjem tehnološke suradnje na ravnopravnoj osnovi s drugim zemljama i uključivanje u međunarodnu podjelu rada na području tehnološkog stvaralaštva; 3) primjena izuma u proizvodnji; 4) zaštita interesa potrošača i interesa OUR-a na jedinstvenom jugoslavenskom tržištu; 5) zaštita i unapredjenje čovjekove okoline. 21)

Osnovni, pak, ciljevi uređivanja inventivne djelatnosti društvenim dogovorima su u tome da se organiziranom aktivnošću najodgovornijih društvenih subjekata osiguraju prijeko potrebni uvjeti kako bi svaki radnik i radni čovjek mogao što potpunije izraziti svoje stvaralačke sposobnosti, u skladu s ciljevima društveno-ekonomskog razvoja, što će ubrzati vlastiti tehničko-tehnološki napredak. 22)

21) O tome član 1. Zakona o zaštiti izuma, tehničkih unapredjenja i znakova razlikovanja.

22) O tome član 3. Društvenog dogovora o poticanju, razvoju i vrednovanju inventivnog rada i drugih vrsta stvaralaštva u SR Hrvatskoj.

Medjutim, propisima državnih organa ne zaokružuje se i ne završava pravno uređivanje inventivne djelatnosti u našem društveno-ekonomskom i pravnom sistemu. Krajnje i konačno uređivanje inventivne djelatnosti završava se samoupravnim uređivanjem u OUR-ima, gdje se ta djelatnost konkretno izražava. Otuda i potreba da se razmotri pitanje okvira i granica za samoupravno uređivanje inventivne djelatnosti u OUR-ima, što ih odredjuju zakonski propisi.

2. OVLAŠTENJA U ZAKONSKIM PROPISIMA ZA SAMOUPRAVNO UREĐIVANJE INVENTIVNE DJELATNOSTI U ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG RADA

U prvom redu, valja kazati da je zakonom određeno pravo i dužnost OUR-a koristiti se rezultatima inventivne djelatnosti kao sredstvima društvene reprodukcije, u skladu s naravi i namjenom tih sredstava, društveno i ekonomski svrsishodno, na način određen zakonom, samoupravnim sporazumom ili drugim samoupravnim općim aktom. Obveza je OUR-a da trajno potiču stvaralački odnos radnika prema radu u svrhu stalnog poboljšanja materijalne osnove njihova i cjelokupnoga društvenog rada, razvojem novih i poboljšanjem postojećih proizvoda, postupaka proizvodnje i organizacije rada. 23)

Ovakav položaj OUR-a, u pogledu razvoja inventivne djelatnosti, uvjetuje pravo na vlastito samoupravno uređivanje te djelatnosti. U vezi s tim značajna su ovlaštenja za OUR-e koja proizlaze iz Zakona o zaštiti izuma, tehničkih unapredjenja i znakova razlikovanja,

- Samoupravnim sporazumom o udruživanju u radnu odnosno složenu organizaciju udruženog rada utvrđuju se uvjeti i način korištenja zaštićenog izuma od strane svih OUR-a ako je izum zaštićen na ime jednog OUR-a u radnoj odnosno složenoj organizaciji, 24)
- Samoupravnim sporazumom o udruživanju ili drugim samoupravnim općim aktom u OUR-u, radnoj i složenoj organizaciji uređuju se međusobni odnosi u vezi s poticanjem, organi-

23) Zakon o zaštiti izuma, tehničkih unapredjenja i znakova razlikovanja, član 6. Društveni dogovor o poticanju, razvoju i vrednovanju inventivnog rada i drugih vrsta stvaralaštva u SR Hrvatskoj, član 8

24) Cit. Zakon, član 59.

ziranjem i financiranjem istraživačkog rada na stvaranju, zaštiti i upotrebi izuma koji iz tog rada proisteknu. To isto važi za slučaj održivanja u poslovnu zajednicu, odnosno samoupravnu interesnu zajednicu materijalne proizvodnje, time da se uređuju i međusobni odnosi udruženih OUR-a u vezi s upotrebom zaštićenog izuma kojim raspolažu bilo po kojoj osnovi SOUR-u, odnosno poslovna zajednica ili samoupravna interesna zajednica materijalne proizvodnje. 25)

- Osim ugovorom, neudruženi OUR-i mogu samoupravnim sporazumom o udruživanju rada i sredstava radi financiranja istraživačkog rada na stvaranju izuma, sklopljenim između OUR-a koji se obvezuje da će obaviti izumiteljski rad i OUR-a koji taj rad financira, urediti međusobne odnose u vezi sa stvorenim izumom. Samoupravnim sporazumom o udruživanju rada i sredstava uređuju se i odnosi kad OUR koristi pravo da u svojoj proizvodnji koristi izum zaštićen patentom na ime drugog OUR-a. 26)
- Samoupravnim općim aktom u OUR-u se približe uređuje postupak u vezi s razmatranjem obavijesti o izumu, osnove i mjerila za utvrđivanje doprinosa izuma povećanju dohotka, visina, način i uvjeti za utvrđivanje i isplatu naknade odnosno nagrade te druga pitanja u vezi s izumom, novim oblicima tijela, slikama ili crtežima (znakovi razlikovanja) stvorenim u OUR-u. 27)
- OUR u samoupravnom općem aktu uređuje i postupak za provjeru osnovanosti prijedloga za rješenje odredjenog tehničkog problema i kada osoba koja podnosi prijedlog nije udružila rad u sklopu tog OUR-a, a prijedlog se odnosi na djelatnost tog OUR-a. 28)
- Samoupravnim sporazumom ili drugim samoupravnim općim aktom OUR približe uređuje: postupak za utvrđivanje postojanja tehničkog unapredjenja i mogućnosti njegove primjene, osnove i mjerila za utvrđivanje doprinosa tehničkog unapredjenja povećanju dohotka, visinu, način i uvjete za utvrđivanje i isplatu posebne naknade za primjenu tehničkog unapredjenja te druga pitanja u vezi s tehničkim unapredjenjem. 29)

25) Isto, član 60. i 61.

26) Isto, član 62. i 63.

27) Cit. Zakon, član 155. i 158.

28) Isto, član 10.

29) Isto, član 170.

Ovo su, nema sumnje, pravno-ekonomski okviri i granice koji su otvorili mogućnost da OUR-i uspješno ostvaruju prava i dužnosti iz područja samoupravnog uređivanja organizacije, poticanja i razvoja inventivne djelatnosti. Zadatak je prakse u udruženom radu da utvrdi forme i sadržaj samoupravnog uređivanja inventivne djelatnosti, u skladu s konkretnim mogućnostima i potrebama razvoja organizacije udruženog rada.³⁰⁾

3. UREDJIVANJE INVENTIVNE DJELATNOSTI U ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG RADA

Ustavno je načelo da radni ljudi osiguravaju razvoj socijalističke samoupravne demokracije, slobodnim i ravnopravnim samoupravnim uređivanjem međusobnih odnosa te uskladjivanjem zajedničkih i općih interesa radnih ljudi i njihovih samoupravnih organizacija i zajednica, samoupravnim sporazumijevanjem i društvenim dogovaranjem. U vezi s tim ZUR utvrđuje da radnici i drugi radni ljudi u OUR-ima i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama samoupravno uskladjuju i uređuju društveno-ekonomske i druge samoupravne odnose samoupravnim sporazumima i drugim samoupravnim općim aktima.³¹⁾

U samoupravnom uređivanju inventivne djelatnosti dolaze do izražaja sve vrste samoupravnih općih akata. Tu mislimo na društvene dogovore, samoupravne sporazume, statute, pravilnike, odluke, poslovnike i sve druge samoupravne opće akte. Ovo je i poredak samoupravnih općih akata prema njihovoj pravnoj snazi - od najviših do najnižih.³²⁾

30) O samoupravnoj normativnoj djelatnosti OUR-a vidi: Juraj Martinčević, *Organizacija i samoupravljanje u udruženom radu*, izdanje FOI Varaždin, 1982, str.109 i dalje.

31) *Ustav SFRJ, Osnovna načela*, IV, ZUR, član 27/1.

32) O samoupravnoj uredjenosti inventivne djelatnosti ilustrativno govori slijedeća konstatacija: Zbog čega OUR "X" ni je baš previše zainteresiran da upotrijebi znanje naših stručnjaka (koje nije malo, što dokazuju brojni primjeri onih koji to znanje prodaju u inozemstvu), Zbog čega je "blokirana domaća pamet", kako se to nedavno izrazio član CK SKJ Ramiz Abdulji. Odgovor je vrlo složen, ali i vrlo je jednostavan: u OUR-u "X" (općenito uzevši) nije dovoljno razvijen mehanizam odgovornosti na osnovi kojeg bi se donosile optimalne odluke iza kojih će netko (odgovorno) stajati. Najjednostavnije je kupiti stranu licencijsku (pamet) ili, još je jednostavnije, višom cijenom vezati kraj s krajem (D. Mikulić-
1984)

Društvenim dogovorom sudionici dogovora utvrđuju zajedničke osnove djelovanja u poticanju, razvoju i vrednovanju inventivnog rada i drugih vrsta stvaralaštva radnika i radnih ljudi, kao djelatnosti od posebnog društvenog interesa.

Samoupravnim sporazumom radnici, pored fizičkog rada, udružuju intelektualni rad radi stvaranja autorskih djela, pronalazaka, tehničkih unapređenja, davanja korisnih prijedloga i ideja, kao i drugih vrsta i oblika stvaralaštva, njihovog korištenja za poboljšanje organizacije poslovanja, uštede materijala i ostvarivanja većeg dohotka OUR-a i svojeg osobnog dohotka.

Statutom radnici u OUR-u utvrđuju organizaciju i način stvaranja uvjeta za podsticanje, evidentiranje, vrednovanje i korištenje rezultata stvaralačkog rada izraženog u bilo kojem obliku od strane radnika koji su udružili rad u OUR te prava, dužnosti i odgovornosti u vezi s inventivnom djelatnošću u OUR-u.

Pravilnikom se uređuju odnosi u vezi s organizacijom i radom na području inventivne djelatnosti, a s tim u vezi i ostvarivanje prava, dužnosti i odgovornosti u OUR-u.

Odlukom se na opći način uređuju pitanja iz djelokruga rada donošioća odluka iz područja inventivne djelatnosti u OUR-u.

Planom djelatnosti i razvoja uređuju se zajednički interesi i ciljevi u radu, razvoju i reprodukciji inventivne djelatnosti u OUR-u.

Poslovníkom se uređuje rad i poslovanje kolektivnih organa koji djeluju u području inventivne djelatnosti u OUR-u.

Ustavne i zakonske odredbe, utvrđujući ovlaštenja OUR-ima za samoupravno uređjivanje inventivne djelatnosti, spominju samoupravne sporazume i druge samoupravne opće akte kao instrumente uređjivanja inventivne djelatnosti. Često se daje mogućnost samoupravnog uređjivanja inventivne djelatnosti samoupravnim sporazumom ili drugim samoupravnim općim aktom. Otuda široka mogućnost da se u OUR-u podobno rasporedi sadržaj samoupravnog uređjivanja inventivne djelatnosti na pojedine samoupravne opće akte i racionalno izvede uređjivanje odnosa u vezi s inventivnom djelatnošću. Naime, osnovano je da se u

svim samoupravnim općim aktima u OUR-u, u kojima se uređuju samoupravni radni i dohodovni odnosi, odgovarajuće tretiraju i pitanja u vezi s inventivnom djelatnošću. Jer, ta je djelatnost po svojoj prirodi samoupravno radna i dohodovna. 33) Uglavnom, unutar OUR-a, u svim osnovnim oblicima udruživanja rada, valjalo bi donijeti samo jedan poseban samoupravni opći akt koji uređuje isključivo inventivnu djelatnost, i to pravilnik o inventivnoj djelatnosti.

3.1. Neki sadržaji samoupravnog sporazuma o udruživanju rada koji se odnose na inventivnu djelatnost

U samoupravnom sporazumu o udruživanju rada u OUR-u i drugim osnovnim oblicima udruživanja rada valjalo bi utvrditi suglasnost radnika:

- da udružuju i intelektualni rad radi stvaranja pronalazaka, tehničkih unapredjenja, davanja korisnih prijedloga i ideja, kao i drugih vrsta i oblika stvaralaštva, njihovog korištenja za poboljšanje organizacije poslovanja, uštede materijala i ostvarivanja većeg dohotka i osobnog dohotka,
- da svaki oblik stvaralaštva stave na raspolaganje i korištenje unutar osnovne, radne i složene organizacije udruženog rada,
- da se u radu koriste rezultatima stvaralaštva ili, ako to nije moguće, da rezultate stvaralačkog rada ustupe na korištenje drugim OUR-ima,
- da osiguraju sredstva za stručni rad na području evidentiranja i praćenja rezultata inventivne djelatnosti u OUR-u

33) *Razvoj inventivne djelatnosti treba pridonijeti unapređivanju organizacije rada, poslovanja, stjecanja i raspoređivanja dohotka i raspodjele osobnih dohodaka, boljem korištenju prirodnih, tehničkih, radnih i kadrovskih resursa, ekonomiji rada, humanizaciji i kulturi rada, zaštiti čovjekove okoline, poboljšanju uvjeta transporta i prijevoza ljudi i materijala, unapređivanju uvjeta skladištenja i organizacije iskorištavanja materijala te uvođenju informacijskih sistema (Društveni dogovor o poticanju, razvoju i vrednovanju inventivnog rada i drugih vrsta stvaralaštva u SRH, član 4).*

kao i rezultata korištenja inventivne djelatnosti na povećanju dohotka i isplata naknada nosiocima inventivne djelatnosti,

- da se prava nosilaca inventivne djelatnosti i OUR-a povodom stvaranja i korištenja svih oblika stvaralaštva, mjerila i kriterija za isplatu posebne naknade i nagrade i drugih priznanja reguliraju statutom i pravilnikom o poticanju i vrednovanju inventivnog rada.

3.2. Sadržaji o uređivanju inventivne djelatnosti koji bi mogli biti sastavni dio statuta OOUR-a

U vezi s uređivanjem inventivne djelatnosti u sadržaju statuta OOUR-a bilo bi osnovano utvrditi:

- obavezno osiguranje uvjeta za poticanje, razvoj, evidentiranje, vrednovanje i korištenje rezultata inventivne djelatnosti (pronasci, tehnička unapredjenja, znaci razlikovanja, korisni inovacijski prijedlozi, korisne ideje, unapredjenje organizacije rada, poboljšanje uvjeta rada, uštede materijala i sl.), 34)
- razvoj inovacijske djelatnosti u zavisnosti o materijalnim mogućnostima, a u skladu s planovima i programima rada OOUR-a koji su usaglašeni s planovima i programima drugih dijelova OUR-a,
- izdvajanje financijskim planom sredstava za organiziranje, poticanje, unapredjivanje, evidentiranje i razvijanje inovacijske djelatnosti svih radnika OOUR-a te pomaganje drugih nosilaca inovacijske djelatnosti koja je od interesa OOUR-a,

34) Jedan od osnovnih ciljeva strategije tehnološkog razvoja Jugoslavije jest stalni razvoj inovacija i stvaralaštva uz uspostavljanje čvrstih, funkcionalnih veza i uzajamne zavisnosti obrazovanja, unanosti, istraživanja i razvoja tehnologije i korisnika i nosilaca razvoja (Komisija saveznih društvenih saveta za probleme ekonomske stabilizacije, Dokumenti komisije, knj.4, Centar za radničko samoupravljavanje, Beograd, 1983, str. 210).

- obavezno priznavanje nosiocima inventivne djelatnosti moralnih i materijalnih prava u skladu sa zakonom i samoupravnim općim aktima kojima su uređjena ta prava te osiguranje olakšica i stimulacija prema mjerilima i kriterijima koji su utvrđeni u samoupravnim općim aktima OOUR-a,
- razvoj redovnog, pravovremenog, potpunog, istinitog i pristupačnog informiranja o rezultatima rada i razvoja inventivne djelatnosti u OUR-u,
- razvoj suradnje sa znanstvenim organizacijama i drugim OUR-ima s kojima OUR razmjenjuje iskustva i provjerava ideje i prijedloge radnika, a radi poticanja i unapređenja inovacijske djelatnosti, 35)
- korištenje rezultata inovacijske djelatnosti drugih OUR-a i ustupanje rezultata inovacijske djelatnosti radnika OOUR-a drugim OUR-ima, ako se ne koriste ili se nedovoljno koriste u OOUR-u,
- obvezu radnika da o rezultatu inventivnog rada obavijesti OOUR i uvjete pod kojima može ustupiti pravo korištenja rezultata inventivne djelatnosti drugom OUR-u ili trećoj osobi,
- dužnost pomaganja radniku pri obavljanju inventivne djelatnosti, provjeri mogućnosti primjene rezultata u praksi i zaštiti rezultata inventivne djelatnosti, 36)
- obvezno vođenje evidencije i praćenje ostvarenih rezultata inovacijske djelatnosti u OOUR-u i koristi koje se ostvaruju primjenom tih rezultata,
- uređjivanje posebnim pravilnikom prava i dužnosti iz područja inventivne djelatnosti,
- rješavanje sporova između radnika i OOUR-a u vezi s inventivnom djelatnošću, izuzev sporova koji su izričito stavljene u nadležnost sudova putem organa upravljanja i unutrašnje arbitraže.

35) *Čit. Društveni dogovor o poticanju, razvoju i vrednovanju inventivnog rada i drugih vrsta stvaralaštva u SRH, utvrđuje potrebu da se pri uvođenju novih tehnologija prije svega omogući i potiče stvaranje i primjena izuma i tehničkih unapređenja stvorenih u vlastitoj i drugim domaćim OUR-ima (Čl. 5/1),*

36) *Vidi o tome član 8. čit. Dogovora.*

3.3. Naznake mogućeg sadržaja pravilnika o poticanju i vrednovanju inventivnog rada u OOUR-u

Pravilnik o poticanju i vrednovanju inventivnog rada u OOUR-u mogao bi svojim sadržajem utvrditi: vrste rezultata inventivnog rada, njegov nastanak i zaštitu; sastav, djelokrug rada i način donošenja odluke komisije za inventivni rad; postupak za provjeru i priznavanje pojedinih rezultata inventivnog rada; utvrđivanje doprinosa povećanju dohotka inventivnim radom u OOUR-u; vrednovanje rezultata inventivnog rada utvrđivanjem prava na posebnu naknadu i nagradu za korištenje rezultata inventivne djelatnosti; materijalna i moralna prava koja se priznaju autorima rezultata inventivne djelatnosti; prava i obveze OOUR-a i radne zajednice u vezi s djelovanjem, zaštitom i vrednovanjem rezultata rada inventivne djelatnosti.³⁷⁾ Ove naznake sadržaja pravilnika upućuju na potrebu da se ukupni sadržaj pravilnika podijeli u nekoliko dijelova.

Prvo, u jednom dijelu treba da se potpunije urede vrste inventivnog rada, njihov nastanak i zaštita, a osobito:

- da se inventivnim radom smatra invencija (novo saznanje, zamisao, ideja radnika o novim uređajima, proizvodnim postupcima i primjeni proizvoda u nove svrhe); inovacija (primjena znanosti i tehnologije u nove svrhe radi ostvarivanja boljih rezultata u poslovanju); koristan prijedlog (prijedlog koji sadrži nepotpuno rješenje tehničkog problema ili problema iz područja organizacije rada i poslovanja); korisna ideja (ideja koja potiče i pomaže rješavanju nekog tehničkog problema ili problema iz područja organizacije rada, poslovanja ili uštede materijala); pronalazak (novo rješenje definiranog tehničkog problema, koji je rezultat stvaralačkog rada, a industrijski i tehnički je izvodljiv); tehničko unapredjenje (svaka racionalizacija rada koja nastaje primjenom poznatih tehničkih sredstava i tehničkih postupaka u svim fazama procesa rada, kojom se postiže povećanje dohotka, povećanje proizvodnosti rada, poboljšanje kvalitete proizvoda, ušteda materijala, ušteda energije, bolje iskorištavanje mašina i instalacija, poboljšanje tehničke kontrole proizvoda, poboljšanje

37) U vezi s tim vidi ranije citirane zakonske odredbe o ovlaštenjima za samoupravno uređivanje inventivne djelatnosti.

zaštite na radu ili poboljšanje zaštite i unapredjenje čovjekove okoline); model (tijelo kojim se štiti vanjski oblik određenog industrijskog ili zanatskog proizvoda, odnosno njegovog dijela); uzorak (slika, odnosno crtež koji se može preneti na određeni industrijski ili zanatski proizvod, odnosno na njegov dio); robni, odnosno uslužni žig (znak pomoću kojeg se u privrednom prometu razlikuje roba, odnosno usluga iste ili slične vrste), 38)

- da je rezultat inventivnog rada nastao u OOUR-u ako je ostvaren korištenjem društvenih sredstava i u radu koji je radnik izvršio po zahtjevu ili nalogu OOUR-a, koji je nastao u vezi s radom radnika u OOUR-u ili na temelju ugovora između radnika i OOUR-a ili u roku od šest mjeseci od dana kada je radniku prestao radni odnos u OOUR-u, a stvaralaštvo se odnosi na djelatnost OOUR-a,

- da se tehnička unapredjenja štite pod uvjetima i na način kako je to utvrđeno samoupravnim općim aktima OOUR-a, a svi ostali rezultati inventivnog stvaralaštva pod uvjetima koji su predviđeni zakonom,

- da je određena stručna služba u OOUR-u dužna voditi evidenciju svih rezultata inventivnog rada i dostavljati podatke odgovarajućoj stručnoj službi radne organizacije o svim priznatim rezultatima inovacijske djelatnosti,

- da se zaštita rezultata inventivne djelatnosti koji se iskorištavaju u OOUR-u ostvaruje pred organima OOUR-a i sudovima.

Drugo, osnovano je da se u jednom dijelu pravilnika potpuniije urede organi za odlučivanje, prijavljivanje i provjeru inovacija te zaštita prava autora, a osobito:

- odlučivanje o pravima nosilaca inovacijske djelatnosti, u prvom stupnju od strane komisije za inovacije, koju imenuje radnički savjet OOUR-a, i u drugom stupnju od strane radničkog savjeta čija je odluka konačna,

38) Vidi o tome odgovarajuće odredbe Zakona o zaštiti izuma, te radničkog unapredjenja i znakova razlikovanja te odredbe Društvenog dogovora o poticanju, razvoju i vrednovanju inventivnog rada i drugih vrsta stvaralaštva u SRH.

- izbor komisije za inovacije od tri do pet članova i isto toliko zamjenika, na vrijeme od dvije godine, iz sastava radnika koji se bave inovacijskim radom ili su zainteresirani za taj rad,

- odredjenje da komisija za inovacije radi i odlučuje na sjednicama, a u svom radu može koristiti usluge stručnih osoba izvan OOUR-a, usluge instituta, fakulteta ili neke druge znanstvene organizacije,

- da komisija za inovacije o svom radu vodi zapisnik u koji unosi podatke o prijavljenoj inovaciji, vrsti inovacije i njenoj primjenjivosti u praksi, doprinosu inovacije povećanju dohotka i ostale podatke od interesa za utvrđivanje naknade inovatoru,

- pravo podnošenja prigovora u odredjenom roku na odluku komisije za inovacije radničkom savjetu OOUR-a, pravo podnošenja zahtjeva za zaštitu svojih prava nadležnom osnovnom sudu udruženog rada, ukoliko radnik nije zadovoljan odlukom radničkog savjeta,

- podnošenje prijave prijedloga inovacije u pismenom obliku, izdavanje potvrde o prijemu prijedloga, izvršavanje stručne provjere u odredjenom roku, sadržaj stručne provjere (da li se radi o inovaciji, stručna pomoć za dopunu prijedloga, utvrđivanje nastanka inovacije i tko je njezin autor, određivanje primjenjivosti inovacije, utvrđivanje doprinosa povećanju dohotka i visine naknade autoru, određivanje rokova za iskorištavanje),

- odredjenje koje priloge treba podnijeti uz prijavu prijedloga inovacije (podatke o realizatorima prijedloga, opis prijedloga, proračune, skice i crteže, argumente o prednosti predloženog rješenja u odnosu na postojeće, očekivani doprinos povećanja dohotka ili doprinos drugog karaktera, podatke o nastanku prijedloga, potrebno vrijeme za realizaciju inovacije),

- postupak odgovornog stručnog radnika i komisije u procesu rješavanja prijedloga inovacije (obavijest komisije i saziv sjednice komisije, ispitivanje postoji li inovacija, donošenje odluke o prijedlogu, postupak zaštite odnosno registracije inovacije, realizacija inovacije, naknada inovatoru),

- sadržaj odluke komisije za inovacije (sastav komisije, datum donošenja, podaci o autoru, vrsta inovacije, da li se inovacija prihvata i da li je nastala u OOUR-u, primjenjivost i doprinos inovacije, visina naknade ili nagrade, početak primjene, zaštita prava autora, obrazloženje).

Treće, u jednom dijelu pravilnika potrebno je urediti osnove i mjerila za utvrđivanje doprinosa inovacije povećanju dohotka OOUR-a i utvrđivanje posebne naknade i nagrade autoru inovacije, u prvom redu:

- definiranje osnova za ostvarivanje prava na naknadu (doprinos povećanju dohotka, povećanje obima proizvodnje, smanjenje utroška materijala, smanjenje cijene, povećanje produktivnosti i sl.),

- definiranje posebne naknade inovatoru i njezino izračunavanje (ako se inovacija primjenjuje u OOUR-u, osnovica za izračunavanje posebne naknade), posebna naknada u paušalnom iznosu (za korisnu ideju, prijedlog, žig, model, tehničko unapređenje, pronalazak) ili u postocima od osnovice za izračunavanje naknade (osnovica neto povećanje dohotka OOUR-a % naknada). 39)

Četvrto, u jednom dijelu pravilnika osnovano je da se uredi eventualno ostala materijalna i moralna prava inovatora, kao što su npr.:

- moralna prava autora (pravo na oznaku da je autor, pravo na plaketu, pohvalnicu, odlikovanje), uvjeti za stjecanje,

- pravo na nagradu kao posebno materijalno pravo inovatora (uvjeti za stjecanje, visina i dodjeljivanje nagrade),

- pravo na prvenstvo u školovanju, doškolovanju, usavršavanju u struci, posjeti stručnim seminarima, simpozijima, izložbama, pogodnosti u rješavanju stambenih pitanja (uvjeti za stjecanje, visina, dodjeljivanje),

39) U vezi s uređivanjem ocjenjivanja prijedloga inovacija, vidi mr Krunoslav Šuto, Prikaz nekih metoda i modela ocjene i prihvatanja inovacija, "Propisi i praksa", broj 6/81, str. 35-39.

- vrijeme trajanja prava inovatorove naknade i uvjeti za prestanak naknade.

Peto, u jednom dijelu pravilnika valjalo bi urediti pitanja obavljanja stručnih poslova u vezi sa zaštitom inovacija u OOUR-u, a osobito:

- obavljanje stručnih poslova iz područja inovacijske djelatnosti u OOUR-u (prijem prijava prijedloga, obavještavanje komisije za inovacije i pomaganje komisiji u radu, obavljanje administrativno-tehničkih poslova za komisiju, vođenje evidencija o inovacijama, izrada izvještaja o inovacijama),

- komuniciranje sa stručnom službom za inovacije u radnoj organizaciji (dostavljanje podataka o prijavama za zaštitu, ostala podataka za utvrđeno vođenje zajedničke evidencije i registracije u radnoj organizaciji).

3.4. Mogući sadržaji o uređivanju inventivne djelatnosti kao sastavni dio samoupravnog sporazuma o udruživanju osnovnih organizacija u radnu organizaciju

Poticanje i razvoj inventivne djelatnosti je, nema sumnje, zajednički interes radnika udruženih osnovnih organizacija u radnu organizaciju. To je jedna od pretpostavki izražavanja prirode radne organizacije s osnovnim organizacijama. Otuda potreba da se u samoupravnom sporazumu o udruživanju u radnu organizaciju uredi osnovna pitanja zajedništva na području koordinacije i usmjeravanja poticanja, razvoja i zaštite inventivne djelatnosti te korištenje rezultata te djelatnosti.

U vezi s tim je korisno da se u samoupravnom sporazumu o udruživanju u radnu organizaciju uredi zajedničko djelovanje OOUR-a na području:

- utvrđivanja uvjeta i načina zajedničkog obavljanja i razvoja inventivne djelatnosti u OOUR-ima,
- sporazumnog utvrđivanja osnova i mjerila za utvrđivanje vrste i obima moralnih i materijalnih prava inovatora,
- uspostavljanja zajedničkog postupka po prijavama nosilaca inovacijske djelatnosti i postupka za priznavanje prava autora inovacija,

- udruživanja rada i sredstava u zajedničko organizirano posaganje inovacijske djelatnosti koja se obavlja u okviru zajedničke istraživačko-razvojne djelatnosti,
- utvrđivanje poslova koje obavlja radna zajednica za potreba poticanja, razvoja, zaštite i korištenja inovacija,
- sporazumijevanja u rješavanju pripadnosti rezultata inovacijske djelatnosti koji je nastao zajedničkim ulaganjem rada i sredstava,
- sporazumnog rješavanja pitanja korištenja rezultata inovacijske djelatnosti koje je pojediní OOOR pribavio od trećih,
- utvrđivanje uvjeta i načina zajedničkog korištenja inovacija, bilo da su pribavljene od trećih ili su nastale unutar radne organizacije

Na kraju, bilo bi korisno i potrebno da stanoviti odredbe o zajedništvu u vezi s poticanjem, razvojem i korištenjem rezultata inovacijske djelatnosti, sadrži i samoupravni sporazum o udruživanju u SOUR. To naročito tada ako postoji interes da se na razini SOUR-a organizira udruživanje sredstava i izvodjenje inventivnog rada ili pak postoji interes i potreba da se u radnoj zajednici SOUR-a obavljaju stručni poslovi od zajedničkog interesa u vezi s poticanjem, razvojem i korištenjem rezultata inventivne djelatnosti.

4. ZAKLJUČNE KONSTATACIJE

Naš pravni poredak je uspješno regulirao inventivnu djelatnost ugrađujući je u sistem samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa. Zatim, on je dao, jedinstvene u svijetu, pravno-ekonomske okvire i granice radnicima za samoupravno uređivanje inventivne djelatnosti u svakom dijelu sistema organiziranog udruženog rada i udruženog rada i sredstava.

Međutim, ustavnim i zakonskim propisima utvrđeno pravo, kao sredstvo za razvoj inventivne djelatnosti, udruženi rad nije odgovarajuće prihvatio, niti je u praksi rada i razvoja zado-

Ijavajuće primijenio.⁴⁰⁾ To je, vjerojatno, jedan od bitnih uzroka sadašnjim ekonomskim problemima u kojima se našla naša zemlja. Možda je osnovano kazati da se inventivna djelatnost u praksi udruženog rada prihvaćala i razvijala u skladu s dometom razvoja samoupravljanja i novih društveno-ekonomskih odnosa u udruženom radu. 41)

Nije potrebno zadržavati se na analizi tih uzroka, naprotiv smatramo korisnim istaći da Polazne osnove dugoročnog programa ekonomske stabilizacije govore o tim pitanjima i na njih daju znanstveno argumentirane odgovore. 42)

- 40) Ocjene stanja u nas imaju i ovakve formulacije: "Savršeno je nepotrebno trljati glavu i trošiti snagu da bi riješio ono što su drugi već riješili. Pametni to rade drugačije: ili problem riješe sami, ili nastave tamo gdje su drugi stigli. Na našu žalost, mi nismo radili ni jedno ni drugo, pa nam se sada čini da smo u 'osloncu na vlastite snage' otkrili toplu vodu, nešto, što prije nas nitko nije znao. A da nije tako, najmanje je sporno. Izmislili su to drugi i prije, pa nam sada lijepo ukamaćuju svoju pamet i pomalo se, i sve više, oslanjaju na naše snage" (Karmelo Vlahov, Samopouzdanje u vlastitu pamet, Komunist, 20.04.1984).
- 41) Od načelnog priznavanja uloge znanosti pa do stvaranja od govarajućih normativa i normi dug je put koji nismo uspješno prošli. Znanju treba podići društvenu cijenu i stvoriti, odnosno primijeniti, sve oblike stvaralaštva. To je najveći problem kod masovne inventivne djelatnosti; dok u razvijenim društvima u prosjeku svaki drugi radnik godišnje predlaže bar jednu inovaciju, kod nas su brojke o tome skoro zanemarljive, što ukazuje na potrebu da se razmotri mogućnost konstituiranja društvene - radne obveze da je svatko dužan da stalno nastoji da unapređuje proces i organizaciju rada (Dokumenti Komisije saveznih društvenih savjeta za probleme ekonomske stabilizacije, knj. 3, Centar za radničko samoupravljanje, Beograd, 1983, str. 55).
- 42) O tome naročito Dokumenti Komisije saveznih društvenih savjeta za probleme ekonomske stabilizacije, knj. 4, Centar za radničko samoupravljanje, Beograd, 1983, str. 208-212, Polazne osnove dugoročnog programa ekonomske stabilizacije, Dokumenti I-VII, Izdavačka djelatnost, Sarajevo, 1983, str. 44-63.

Nužno je da se u praksi udruženog rada inventivna djelatnost shvati i tretira kao jedna od strateških djelatnosti daljnjeg samoupravnog društveno-ekonomskog razvoja. U vezi s tim, u svakom OUR-u trebalo bi analizirati stanje inventivne djelatnosti, a osobito:

1. utvrditi da li je inventivna djelatnost samoupravne uređena kao sastavni dio samoupravljanja, organizacije rada, dohodovnih odnosa i položaja radnika u OUR-u,

2. ocijeniti kako se inventivna djelatnost izražava u procesu ostvarivanja samoupravljanja, razvoja organizacije rada, raspodjele osobnih dohodaka prema doprinosu stjecanju dohotka, društvenim, političkim i moralnim priznanjima inovatora,

3. u organizaciji samoupravnih i društveno-političkih rukovodstava raspraviti na radničkim skupovima samoupravnu uređjenost i izražavanje inventivne djelatnosti u OUR-u,

4. formirati radni tim samoupravno-stručnog sastava koji će izraditi koncepciju strategije poticanja, razvoja i korištenja inventivne djelatnosti u OUR-u i predložiti sadržaje samoupravnog uređjivanja egzistencije i razvoja inventivne djelatnosti u OUR-u, na Polaznim osnovama dugoročnog programa ekonomske stabilizacije i u skladu s ustavnim i zakonskim odredbama koje se odnose na inventivnu djelatnost u udruženom radu,

5. novelirati postojeće i, prema potrebi, donijeti nove samoupravne opće akte radi ugradjivanja inventivne djelatnosti u samoupravne društveno-ekonomske odnose i razvoj udruženog rada u OUR-u.

To bi bio sasvim određen doprinos početku dosljedne primjene Polaznih osnova dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u praksi života i razvoja udruženog rada. Tako bi Polazne osnove, u istinu, postale "polazne" osnove za stvarnu primjenu i spomenutog pravnog sistema koji uređjuje inventivnu djelatnost. To zahtijeva prirodu Polaznih osnova, nastanak njihovog sadržaja i njihovo usvajanje koje im je dalo karakter općeruštenog dokumenta.

KORIŠTENA LITERATURA I PRAVNI IZVORI

1. Komisija saveznih društvenih saveta za probleme ekonomske stabilizacije, Dokumenti komisije, br. 3. i 4, Centar za radničko samoupravljanje, Beograd, 1983, Polazne osnove dugoročnog programa ekonomske stabilizacije, Dokumenti I-VII, Izdavačka djelatnost, Sarajevo, 1983.
2. Martinčević J., Organizacija i samoupravljanje u udruženom radu, FOI Varaždin, 1982.
3. Skupina autora, Inventivna djelatnost u udruženom radu, Radnička štampa, Beograd, 1976.
4. Šute Krunoslav, Prikaz nekih metoda i modela ocjene i prihvaćanja inovacija, Propisi i praksa, ĐP. 6/1981.
5. Vlahov Karmelo, Samopouzdanje u vlastitu pamet, Komunist, 20.04.1984.
6. Ustav SFRJ i SRH.
7. Zakon o udruženom radu.
8. Zakon o zaštiti izuma, tehničkih unapredjenja i znakova razlikovanja (SL SFRJ, broj 34/81).
9. Zakon o dugoročnoj proizvodnoj kooperaciji, poslovno-tehničkoj suradnji i pribavljanju i ustupanju materijalnih prava na tehnologiju između OUR-a i stranih osoba (SL SFRJ, broj 11/80).
10. Zakon o standardizaciji (SL SFRJ, br. 38/77, 11/80).
11. Društveni dogovor o poticanju, razvoju i vrednovanju inventivnog rada i drugih vrsta stvaralaštva u SRH (NN SRH, broj 2/1982).
12. Društveni dogovor o poticanju i vrednovanju stvaralaštva (SL SFRJ, broj 31/77).
13. Dogovor o usklađivanju mjera porezne politike radi poticanja razvoja znanstvenoistraživačkog rada, pronalazaštva i tehničkog unapredjenja (SL SFRJ, broj 56/76).
14. Društveni dogovor o načinu i oblicima suradnje u utvrđivanju opće politike standardizacije i unapredjivanju kva-

litete proizvoda, radova i usluga (Službeni list SFRJ, broj 11/1983).

15. Konvencija Pariske unije za zaštitu industrijskog vlasništva (SL SFRJ, Međunarodni ugovori i sporazumi, broj 6/1965).

Primljeno: 1984-04-01

Martinčević J. Selfgovernmental legal aspects of inventive activity in the organization of associated labour

S U M M A R Y

In the work is reflected adjusting of inventive activity in legal regulations in Yugoslav law arrangement.

In connection with this are established authorities in legal regulations for selfgovernmental adjusting of inventive activity in the organizations of associated labour. Here are demonstrated extensive authorities, law and obligations for adjusting inventive activity by selfgovernmental universal acts in organizations of associated labour. From the area of inventive activity is established theme for the contents of selfgovernmental agreements about integrations, statutes and especially a book of rules about inventive activity in the organizations of associated labour.